

**ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI
INSTITUTUL DE FILOLOGIE**

Cu titlu de manuscris
C. Z. U.: 82.091-31(043.3)

**CRISTINA ROBU
PERSONAJUL DEDUBLAT ÎN ROMANUL CONTEMPORAN**

SPECIALITATEA 622.03. – TEORIA LITERATURII

Autoreferatul tezei de doctor în filologie

CHIȘINĂU, 2018

Teza a fost elaborată în cadrul Sectorului de teorie a literaturii al Institutului de Filologie al Academiei de Științe a Moldovei.

Conducător științific:

BURLACU Alexandru, dr. hab., prof. univ., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

Referenți oficiali:

PRUS Elena, dr. hab., prof. univ., ULIM

ȚURCANU Andrei, dr. hab., conf. univ., Institutul de Filologie al AȘM

Componența consiliului științific specializat:

PLĂMĂDEALĂ Ion, dr. hab., conf. cerc. – președinte, Institutul de Filologie al AȘM

ȘIMANSCHI Ludmila, dr., conf. cerc. – secretar științific, Institutul de Filologie al AȘM

CIMPOI Mihai, academ., dr. hab., prof. univ., Institutul de Filologie al AȘM

GAVRILOV Anatol, dr. hab., prof. cerc., Institutul de Filologie al AȘM

ȚAU Elena, dr., conf. univ., Universitatea de Stat din Moldova

PAVLICENCU Sergiu, dr. hab., prof. univ., Universitatea de Stat din Moldova

Susținerea va avea loc la 10 iulie 2018, ora 10.00, în ședința Consiliului Științific specializat **D 19.622.03 - 04** din cadrul Institutului de Filologie al Academiei de Științe a Moldovei (bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 1, Chișinău, MD 2001).

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei (str. Academiei nr. 5 A, Chișinău, MD-2028) și la pagina web a C.N.A.A. (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la 1 iunie 2018.

Secretar științific al Consiliului științific specializat,
ȘIMANSCHI Ludmila, dr., conf.univ.

Conducător științific

BURLACU Alexandru, dr. hab., prof. univ.

Autor

ROBU Cristina

(©Robu Cristina, 2018)

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei investigate. Tema dualității și, în special, transgresiunea acesteia în dedublare a fost și continuă a fi în una relevantă pentru teoreticienii și criticii literari, dar și pentru cercetătorii din diverse alte domenii: psihanaliză, antropologie, sociologie, filosofie etc. Stând la baza structurii arhetipale a naturii umane în întreaga ei complexitate, alteritatea, în forma ei de dublu, suportă metamorfoze constante care își găsesc cele mai diverse reprezentări artistice în textele literare.

În această lucrare ne-am propus să investigăm evoluția conceptului de dublu în literatură pentru a stabili modelele și tipologiile reprezentării dualității în timp și spațiu. Pornind de la origini - mitologie și filosofie -; am încercat să creăm o viziune de ansamblu a dublului din secolul XIX în care, tratat ca un subiect-cheie de către autorii romanelor și nuvelor fantastice, acesta a devenit o axă prolifică și o constantă la care s-a apelat în mod recurent. Pentru a articula diversitatea dualității, am abordat câteva din romanele care au făcut ca dublul să depășească limitările în care îl înscria literatura fantastică, fiind utilizat de autori consacrați (E.A. Poe, Feodor Dostoievski, Vladimir Nabokov) și am încheiat cercetarea cu o serie de texte de la finele secolului XX - începutul secolului XXI, în care dublul continuă să fie valorificat de autori ca un mecanism de extindere a universului literar, psihologic, conceptual și interpretativ al personajului și al cititorului.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Pentru că este o temă care revine constant în literatura ultimelor două secole, dublul a fost studiat de mai mulți teoreticieni (Sigmund Freud, Otto Rank, Carl Francis Keppler, Paolo Tortonese și alții) și investigat sub mai multe aspecte (literar, psihologic, psihanalitic, social etc.). Cercetătorii care au simțit necesitatea analizei acestui subiect provin din diferite domenii științifice și au elucidat diverse aspecte problematice (aspectul medical, literar, social, etc.) ce țin de teoretizarea dualității. Pornind de la conceptele teoreticienilor susmenționați, am fundamentat științific o nouă paradigmă de analiză a romanelor contemporane. Vastitatea și multidimensionalitatea analizelor dublului pot deveni problematice atunci când limitele acestei teme nu sunt clar definite. Pentru a circumscrie elementele ce structurează dualitatea și a le sistematiza, ne-am concentrat cât mai mult asupra dublului literar ce derivă din structura psihologică/psihopatologică a personajului, fără a face din celelalte aspecte ale dualității un obiectiv al cercetării. Pentru că am remarcat o serie de lacune în analiza dublului din literatura contemporană în cercetările deja existente pe marginea acestui

subiect, am explorat aceste texte și le-am pus în dialog cu romanele și nuvelele care le preced cronologic. Această punere în lumină a dublului contemporan ne-a permis revalorificarea conceptelor și teoriilor existente, dar și să recurgem la noi modele de analiză.

Scopul și obiectivele cercetării. Scopul lucrării este de a demonstra că structura personajului dublu este o problemă care necesită o abordare sistemică și că aceasta și-a găsit un loc important în problematica subiectelor literare, iar mesajul pe care el îl transmite este unul extrem de relevant pentru determinarea tendințelor evoluției romanului contemporan, dar și a literaturii universale. Mai mult, în contextul globalizării, pierderea identității, concepută ca o criză a unității naționale sau ca o frică ancestrală, care urmează după etapa primară a omului, suscită nenumărate tratări și polemici de diferit ordin (politic, social, cultural etc.). În cele mai frecvente cazuri, dublul este o frică materializată, un coșmar primitiv care urmărește personajele literare din toate perioadele istorice și, analizând transformarea acestuia, putem urmări evoluția umanității prin prisma identității și raportării personajului la un altul. Amplificarea considerabilă a acestei angoase, mai cu seamă în ultimele două secole, relevă o criză identitară care avansează. Reflectarea acesteia sub numeroase forme întâlnite în romanul contemporan, forme pe care le vom prezenta și studia în această cercetare, impun o serie de taxonomii, delimitări și analize de formă și fond.

Obiectivele lucrării sunt:

- definirea conceptului de dublu în plan comparativ-istoric;
- estimarea impactului dublului asupra eului și viceversa;
- stabilirea tipurilor de relații dintre „eu” și „dublu”;
- catalogarea și tratarea dublilor din romanele reprezentative;
- argumentarea necesității estetice a tematicii dublului;
- demonstrarea tezei conform căreia dublul nu este doar un element mimetic, o sosie a autenticului, dar una care reprezintă și o entitate separată, nouă;
- prezentarea și analiza evoluției istorice a dublului și confruntarea tipologiei dublului de până în secolul XX cu dublul literaturii contemporane;
- analiza comparativă a dublilor din romane contemporane ce au proveniență cultural-istorică diferită (Europa, America, Asia) pentru a ilustra nu numai extinderea fenomenului dat ca unul universal, dar și noutatea statutului estetic, similitudinile/diferențele de abordare a dublului în romanul contemporan.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării constă în configurarea unui traseu istoric al conceptului de dublu în literatură, dar și în afara ei și, utilizând datele teoretice acumulate, cercetarea își propune determinarea unui *status quo* al dublului în literatura contemporană. Pornind de la premisa că în dublu sunt concentrate numeroase arhetipuri necesare construirii unei identități personale și sociale, se demonstrează că dublul din romanul contemporan are un statut universal în transfigurarea artistică a unor noi profunzimi a naturii umane. Tema dedublării este cercetată nu doar prin prisma strict literară, ci și prin valorificarea subiectului ca o temă ce predispune la un studiu interdisciplinar, în care se impun cunoștințe și analize din diverse domenii: psihologia, sociologia, artele în forma lor vastă (cinematografia, artele vizuale, muzica etc.). În această cercetare vom încerca să valorificăm prezența dublului în textele literare contemporane completându-i prezența și prin referințe din diverse alte domenii ale activității creatoare a omului. Acest fapt ne va permite să apreciem impactul dublului asupra societății contemporane și să creăm o viziune de ansamblu a motivului dedublării în contemporaneitate.

Problema științifică a putut fi soluționată prin analiza minuțioasă a textelor și aplicarea teoriilor ce vizează dualitatea pentru a urmări evoluția în timp și spațiu a personajului dublu. Observând schimbările ce au survenit în relația de alteritate dintre „eu” și „dublu”, prezente în textul literar, am stabilit că, preluând aspecte de la dublul prezent în literatura clasică (Dostoievski, Poe, Nerval etc.), care se manifesta la limita dintre construcție socială și frustrare psihologică, dublul contemporan devine mai autonom, fiind mai detașabil de originalul său. Utilizând textele literare selecționate pentru analiză, am construit o tipologie a *doppelgänger*-ului contemporan.

Importanța teoretică și practică a cercetării realizate rezidă în delimitarea influenței tematicii dublului asupra construirii personajelor din romanul contemporan, precum și valorificarea dedublării ca mecanism de înțelegere a identității și transpunerea acesteia în literatură. Explorarea dublului în lucrările selectate este întreprinsă din diverse perspective pentru a propune o imagine exhaustivă a impactului acestui tip de personaj pentru fiecare operă în particular și pentru întreg spectrul literaturii și ale culturii contemporane (tema dublului fiind explorată și de cineaști, pictori, sculptori etc.)

Cuvinte-cheie: alter-ego, dedublare, *doppelgänger*, dualitate, dublu, literatură contemporană, mimesis, monolog interior, personaj literar, personalitate multiplă, personalitate scindată, plurivocitate, polifonie.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea este constituită din scopurile și obiectivele cercetării, argumentând importanța științifică, noutatea și actualitatea studiului efectuat, cât și metodologia utilizată pe parcursul lucrării.

În capitolul **1. Dublul: Repere teoretice și conceptuale** am realizat o sinteză a celor mai valoroase și utile noțiuni care au fost propuse de-a lungul anilor de către cercetătorii diverselor științe umaniste (literatură, semiotică, psihanaliză etc.). Subcapitolele ce îl structurează vizează o analiză a lucrărilor teoretice care au ca temă centrală dualitatea și care au elaborat taxonomii utile cercetării noastre.

Subcapitolul **1.1. Definirea dublului – considerații teoretice și critice** vizează o trecere în revistă a diferitelor forme de dualitate (corporală, spirituală etc.) pentru a crea o clasificare a dublilor prezenți în textele literare. Această etapă ne-a permis să sistematizăm diversele tipuri de dubli. Relevând cele mai valoroase repere teoretice și conceptuale care au fost propuse de-a lungul anilor de către cercetătorii diverselor științe umaniste, în această parte a cercetării am prezentat diversitatea și vastitatea conceptului de dublu literar. Accentuând factura complexă a dublului, am relevat modul în care el decelează modalitățile de articulare ale ființei umane, explorează pluralitatea lumii interioare a personajului literar și modul de raportare al acestuia la alteritate prin utilizarea noțiunii germane de *doppelgänger*. Acest cuvânt german este termenul uzual pentru acest fenomen comun care, în traducere literală, înseamnă *double-goer* (dedublarea personalității). Fiind introdus în vocabular și, simultan, în tradiția literară de nuvelistul Jean Paul (Richter), *doppelgänger*-ul a fost definit în subsolul nuvelei sale *Siebenkäs* (1796): „Așa sunt numiți oamenii care se vad pe ei înșiși.” [20, p. 242] (t.n.a.). Pentru că aceasta definiție, care este una suficientă atunci când ne referim la dublu din literatura secolului XIX, nu este valabilă și pentru textele din secolele precedente, am apelat la alți teoreticieni pentru a stabili modul în care acest concept s-a conturat și a evoluat.

Considerând ampla evoluție a percepției și reprezentării dualității și a modului în care această succesiune a fost abordată în diverse domenii de cercetare (psihologie, antropologie, psihanaliză etc.), am văzut cum, după părerea lui Otto Rank, dublul se transformă dint-o forță pozitivă în una negativă iar creșterea polarizării ideologice a continuității existenței în ireconciliabilele opoziții corp/suflet, viață/moarte, bărbat/femeie, bine/rău, schimbă caracterul și statutul dublului în creștinism, atribuindu-i un aspect demonic [24, p. 74]. În acest fel, creștinismul conturează și

amplifică opoziția care va marca dublul literar din secolele XVIII-XX și sentimentul alienării omului de propriile sale dorințe și frici incarnate în figura dublului. Dându-ne indici despre limitele culturii și percepției realității prin punerea în prim-plan a problemei categorisirii „realului” și a relației confuze dintre sine/altul (cea a „identității umane”), și „realitate”, textele moderne structurate în jurul temei dublului sunt variațiuni ale mitului lui Faust și revelează originea internă, psihologică a dublului care este în perpetuă căutare și redescoperire a lumii.

Grație apariției teoriilor moderne de *psihanaliză*, motivul dublului a permis recunoașterea unei tentative de ranversare a problemei formării culturale a individului. Psihanaliza s-a axat pe studierea aspectului psihologic și patologic al dublului. Pentru Sigmund Freud, multe din instanțele dedublării constituie o apariție spontană a supraeului: „În cadrul eului se constituie treptat o instanță aparte, care se poate opune celorlalte părți ale eului. Această nouă instanță este pusă în slujba autoobservației și autocriticiei, realizează activitatea de cenzură psihică și este cunoscută sub numele de « conștiință morală ».” [7, p. 279]. În acest fel, dualitatea și dedublarea devin și sunt văzute ca simptomul dorinței (re)descoperirii și medierii lumii prin *imaginar* și detașare de la realitate.

Atrăgând atenția asupra naturii sale relative, am putut remarca faptul că dublul este un concept bazat pe *construcții ideologice*, dar și *psihologice*, care subminează credința oarbă în coerența și integritatea psihică sau în valoarea sublimării ca o activitate civilizatoare. În acest mod, el amenință să destrame dominația structurilor și sistemelor ierarhice, inclusiv cele ce participă la menținerea unității personajului literar. Helen Cixous crede că „Ideologia care stă la baza fetișizării noțiunii de « personaj » este cea a unui « eu » care este *integru*, conștient, cognoscibil, « eul » naratorului exprimat în text, în același mod în care lumea este *reprezentată* în mod complementar în text printr-o formă de reprezentare picturală, ca un simulacru.” [12, p. 385] (t.n.a.). Departe de a considera această tentativă de destabilizare a naturii „caracterului” (real sau ficțional) ca o simplă adoptare a doctrinei anarhiei sau a haosului, putem totuși observa că există o dorință de a adera la ceva care este exclus din ordinea culturală – tot ce este în opoziție cu ordinea *capitalistă* și *patriarhală* care a dominat societatea vestică pe parcursul ultimelor două secole. În acest mod, am văzut dublul ca entitatea ce se opune structurilor rigide și transgresează limitele impuse de societate, cerând abolirea sau deplasarea limitelor reprezentării, interpretării și accepției.

Semnificând dorința reunificării cu un centrul pierdut al propriei persoane și un ideal inaccesibil, dublul arată, în formă grafică, tensiunile între legile societății umane și rezistența psihicului la aceste legi. În acest fel, dualitatea reprezintă schimbarea accentului de la psihologia

personajului spre o viziune a structurii sociale. Dublul devine unul din elementele de baza pe care sistemul cultural îl utilizează pentru detectarea fațetelor nevăzute și nespuse ale culturii, chiar în cazurile în care el a fost trecut sub tăcere printr-un discurs raționalizant. Pentru Andrew Webber, autorul care numește șase principii ce sunt atribuibile mării majorități ai dublilor literari, dublul este o entitate vizuală care operează diviziunea limbajului și este o identitate performativă (nu este doar o copie). După părerea lui Webber, între dublu și „eu” este prezentă o relație de forță și dublul literar este, de cele mai multe ori, un personaj de gen masculin și este produsul unei familii dezbinată [15, p. 2-5], element pe care l-am relevat și l-am articular și noi în prezenta cercetare.

În ficțiunea modernă, dublul revelează tragicul adevăr al civilizației vestice – opoziția între reticența de schimbare și dorința de a descoperi altceva, fie el un nou raport cu sinele personajului literar sau o nouă perspectivă asupra societății ca mecanism din care acest personaj face parte.

În subcapitolele **1.1.1. Dualitatea corporală** și **1.1.2. Dualitatea spirituală** am analizat două tipuri de articulare a dualității, cea *fizică* și cea *metafizică*, relevând exemple din literatura universală și diverse viziuni teoretice asupra acestora. Scoțând în lumină mai multe concepte ce ilustrează aceste tipuri de dualitate („experiență în exteriorul corpului”, dublul extern (*doppelgänger*-ul) și dublul intern (posesia), personalitățile multiple etc.) am definit diferitele modalități de prezentare a dublului într-o serie de texte literare și am demonstrat vastitatea și diversitatea acestei teme. Analizând dualitatea corporală, am evidențiat modul în care aceasta operează în două texte-cheie ce reprezintă personajul dedublat al secolului XIX prin excelență: *William Wilson* semnat Edgar Allan Poe și *Dublul* lui Feodor Mihailovici Dostoievski.

Asemănarea acestor două dedublări nu este doar la nivel de motiv, sentimente sau emergență a nebuniei provocate de neîmplinirea ființei umane. Sciziunea provoacă, în aceste două texte, fenomene autoscopice și face ca personajele să sucombe demenței în încercarea de a confrunța povara dublării proprii lor persoane. Ambii consideră că sunt prinși într-o capcană, neînțeleși de semenii și prizonieri ai propriilor lor viziuni de groază. Pentru că ambii dubli, William Wilson și Goliadkin, sunt superiori originalilor, aceștia pot fi văzuți ca niște copii îmbunătățite, doi inși superiori, mai performanți și mai reușiți. Originalii William Wilson și Goliadkin sunt ambii prizonieri ai unor viziuni de groază în care ei devin quasi deposedați de propriile lor corpuri și vieți care le devin străine.

Prin perspectiva acestor două texte credem că am prezentat disocierile asociate cu schizofrenia punând accentul pe delimitarea corporală (care este opusă unei disocieri mintale) a

dualității. Această materialitate a dualității este prezentă nu doar în construirea personajelor, ci și în narațiunea văzută ca un întreg. Chiar dacă Dostoievski a incarnat fantasticul în *Dublul* transformându-l în periplul maladiv al unui individ posedat de fixația coruperii identității sale, Goliadkin, dar și dublul acestuia nu sunt mai puțin materiali, perceptibili, recognoscibili.

Axându-ne pe romanul *Golem* scris de Gustav Meyrink, am demonstrat cum dualitatea devine o unealtă cu care autorul descrie sciziunea dintre lumea reală și cea metafizică, transcendentă în care pășește personajul principal al textului, Athanasius Pernath. Utilizat ca o lupă care deconstruiește temporalitatea și spațiul diegetic, dublul îi permite lui Pernath să părăsească realitatea și să ajungă, după principul mitului peșterii lui Platon, în lumea ideilor, o lume ce conferă realității o nouă perspectivă, iar personajului – un nou sens al existenței: „Sînt ceasuri de cînd stau neclintit în colț – un schelet înghețat îmbrăcat într-o haină străină, mucedă! Și în colțul din față: eu. Eu însumi. Mut. O stană. Stăm așa, ochi în ochi – fiecare oglinda spaimei celuilalt.” [8, p. 105]. Materialitatea care transcende realitatea și anchilozarea existențială a personajului, cu riscul de a-l propulsa în dimensiuni noi ale cogniției, este forța dublului materializat, dar care derivă din interioritatea personajului, din imaginarul acestuia și din miturile care constituie bagajul său cultural și ideatic.

Această etapă a cercetării ne-a permis deci să sistematizăm diversele tipuri de dubli și să convenim asupra diferitelor forme de reprezentare a dualității care corespund cu modalități de articulare a alienării subiectului. Opoziția constitutivă corporal/spiritual semnalează amploarea dualității care poate fi materializată în trup, dar se poate manifesta și în elemente metafizice care depășesc materialitatea și transgresează unicitatea revelând fisurile cogniției, dar și cele ale reprezentării artistice. Sursă de anxietate și de chestionare existențială, am văzut cum dublul constituie un arhetip fluid care poate fi orientat spre explorarea diverselor texte în care se aglomerează entități interdependente ce derivă din scindare.

În subcapitolul **1.1.3. Dublul – figura proteiformă** ne-am propus să articulăm diversitatea formelor dublului și să prezentăm o serie de tipuri de dublu (îngemănarea, reflecția, umbra etc.) care extind categoriile dualității literare și participă la amplificarea și ramificarea spectrului dublilor literari. Abordând aceste tipuri de dublu, am demonstrat marea anvergură a posibilităților de reprezentare a dualității în textele literare și am stabilit complexitatea și pluridimensionalitatea temei dublului.

Explorând variabilitatea temei noastre de cercetare, am stabilit multiplicitatea formelor și multilateralitatea interpretărilor dublului exemplificându-le prin texte ce ilustrează aceste variații. Încercând să vedem dualitatea ca o formă de alterare a spațiului și timpului literar, ne-am propus să investigăm modalitățile ce sunt folosite pentru redarea stării de alteritate și a trăirilor ce le cauzează prin materializarea dublului în spațiul diegetic. Dualitatea personajului literar poate fi interpretată ca un schimb de forțe constant care, având o tentă arhetipală, are loc în subconștient și se materializează în spațiul narativ.

În subcapitolul **1.2. Modele moderne de analiză a dublului: de la psihanaliză la semiotică** am examinat modele moderne de analiză a dublului și am realizat o abordare mai vastă a posibilităților de exegeză. În această secțiune am sistematizat tipurile de analize ale cercetătorilor din diferite domenii (filozofie: René Girard sau Clement Rosset; psihanaliză: Otto Rank, Sigmund Freud, Carl Gustav Jung, Andre Green și Jacques Lacan; teorie literară: Robert Rogers, Carl Francis Keppler, Karl Miller, John Herdman, Tzvetan Todorov etc.) pentru a releva cele mai importante concepte, modele și perspective asupra noțiunii de dublu. În acest subcapitol am demonstrat că diversitatea perspectivelor conceptuale și a orizonturilor fiecărui teoretician și exeget a participat la elaborarea unei viziuni extrem de complexe asupra alterității și dualității. Identificând elementul determinant al duplicității în domeniul intim al psihicului, în sfera socială sau în tendințele care constituie capitalul cultural, fiecare exeget a definit un ansamblu sistemic de idei ce extind posibilele interpretări și implementări ale dualității. Marea panoplie de examinări teoretice și de interpretări ale dualității și alterității (de la *Das Unheimliche*-ul lui Sigmund Freud până la conceptul de „différance“ al lui Jacques Derrida) ne-a permis să conchidem că modernitatea a explorat dualitatea sub multiple aspecte elevând tema cercetării noastre la nivelul conceptelor-cheie ale teoriei moderne.

Printre multiplele taxonomii, ținem să menționăm clasificarea importantă făcută de Carl Francis Keppler pentru care dublul literar este sistematizabil în șapte tipuri distincte: geamănul, persecutorul, tentatorul, viziunea de oroare, salvatorul, îndrăgitul, eul în timp [13]. Fiecare din aceste tipuri are caracteristici distincte care le-am aplicat textelor analizate în capitolele ulterioare ale tezei. Toți dublii însă contribuie la dislocarea certitudinilor și a dogmelor personale sau sociale. După părerea Mihaelei Cătană „apariția dublului sfîșie certitudinea realității, iar prin această breșă năvălesc misterul, senzaționalul, groaza, straniul” [2, p. 35], elemente care amplifică posibilitățile analizei dualității prin prismă teoretică.

În acest subcapitol am prezentat modul în care teoreticienii care au investigat tema dublului au utilizat-o ca filtru pentru a vedea percepția pe care o aveau (și o mai au în multe cazuri) oamenii despre „străin”, despre alteritate și despre limita dintre „eu” și „tu”, în special atunci când subiectul care face această distincție este într-o stare de conștiință alterată. Acest compartiment al cercetării ne-a permis să vedem cum dualitatea deranjează sau chiar sperie și cum atunci când „celălalt” este egal (fizic, moral, intelectual sau structural) cu „eu”, subiectul este confruntat cu o multiplicitate de gânduri și reacții care trădează anxietate patologică, pe care uneori nici nu le recunoaște ca parte a propriului său comportament. Pentru că dublul deranjează, stresează și complică existența personajului literar, aplicarea grilelor teoretice și a tipologiilor psihologice asupra textelor ce conțin dualitate permit scoaterea la iveală a diverselor sisteme de gândire și a modalităților de reprezentare a alterității, dar și o cale de acces către subiect și subiectivitate [14].

Reperetele teoretice evocate în acest subcapitol ne-au permis să definim una din problematicile cercetării care constă în stabilirea elementelor constituente ale dualității ce au evoluat în timp și spațiu, pornind de la dualitatea „primitivă” și ajungând până la romanul contemporan. Acest cadru teoretic și taxonomic ne-a ajutat să convenim asupra mai multor modele distincte de analiză, să le confruntăm și să le comparăm pentru a crea o viziune sistemică care ne-a facilitat articularea dualității din perspective și poziții diferite, uneori divergente.

În capitolul **2. Cronologia dublului** ne-am propus să încadrăm întregul parcurs al dublului din literatură și să-l ilustrăm prin exemple concrete pentru a articula evoluția temei și a releva elementele cele mai importante ale dislocării și redefinirii acestuia în texte literare. Punând în lumină momentele de transformare în reprezentarea și exegeza dualității, am sistematizat diversele etape de transformare ale dublului literar și am identificat formele predominante ce sunt caracteristice fiecărei perioade. Această sinteză a reperelor istorice și temporale care constituie arhitectura evoluției temei dublului în literatură au fost articulate în doua subcapitole.

În subcapitolul **2.1. „Dublul primitiv”** am identificat formele emergente ale dublului din credințele precreștine și am situat dualitatea în forma sa non-binară în șamanism versus cea binară în creștinism. Am putut releva primele manifestări ale dublului numit „primitiv” și am abordat necesitatea reprezentării lumii prin prisma dualității de formă și de conținut din perspectivă istorică. Făcând apel la folclorul diferitelor popoare, am constatat dimensiunea arhetipală a dublului în culturile lumi și am stabilit legătura inerentă a dublului cu originalul său evocând „reducția multiplului la Unu” [5, p. 75] care a predominat în faza „primitivă” a duplicității.

Această perspectivă holistică ne-a permis să estimăm impactul dublului asupra eului personajului literar care se găsește expus dualității. Schimbările pe care le-a suportat dublul în perioadele pe care le-am menționat în acest întreg capitol au fost multiple și pot fi suprapuse pe palierele de dezvoltare ale statutului personajului literar. În această secțiune a cercetării noastre am început analiza cu experiențele șamanilor care au demonstrat că dublul „primitiv” avea o funcție spirituală și transcendentă, realizată printr-o incursiune în lumea spiritelor numită *extaz* de către Mircea Eliade [4, p. 21]. Catalogarea și analiza multiplelor forme de dedublare din folclorul iudaic, literatura antică greacă, miturile ce conțin îngemănare, literatura fantastică germană etc. ne-au permis să identificăm tipologii unice și contexte specifice în care operează dublii literari și care sunt, după cum am stabilit făcând referiri și comparații cu literatura modernă, paradigme ce vor defini mecanismele de funcționare ale dublilor contemporani. Aceste paradigme conturează statutul dublului în literatură și îl universalizează constituindu-l ca un arhetip peren.

Astfel, făcând apel la folclorul diferitelor popoare, am constatat dimensiunea universală a dublului în culturile lumi și am stabilit legătura inerentă a dublului cu originalul său cât și modul în care această legătură a deviat din complicitate în antinomie. Am determinat modul în care literatura cultă germană face din dublu un constituent ineluctabil al culturii permițându-i interpretări și funcționalități diferite, element preluat și explorat ulterior de literatura modernă și postmodernă, așa cum am demonstrat în capitolele și subcapitolele ulterioare ale lucrării.

Subcapitolul **2.2. Dublul în timp** reprezintă o analiză succesivă a elementelor ce constituie conceptul de dublu și materializarea acestuia în diverse culturi și recurențe cum sunt mitologiile nordice, Golem, Narcis etc. ajungând până în secolul XVIII, secol în care apare noțiunea-cheie de *doppelgänger*. În subcapitolul **2.2.1. Evoluția conceptului din mitologie până în literatura fantastică germană** am abordat această transformare progresivă în mod paradigmatic și sintagmatic reperând cele mai fertile și recurente structuri și modalitățile acestora de a reprezenta chestionarea dualității în literatură, fie ea orală sau scrisă. Am demonstrat cum miturile prezintă o dualitate în care realul este confundat cu imaginarul și unde frontierele între adevărat și copie sunt fie șterse, fie revăzute. În calitatea sa de produs al unei imitații, al *mimesis*-ului unui personaj, dublul apare din aceeași activitate din care emerge procesul de creație devenind treptat un instrument literar. Pentru Wladimir Troubetzkoy, dublul este o reproducere, o re-prezentare, o nouă prezentare, un produs secund [27, p. 2] căruia Platon îi neagă orice demnitate ontologică. Atunci când dublul nu reprezenta pentru Platon decât un simulacru al aparenței și era situat mai jos decât

realitatea și ideile, în filosofia modernă, acesta capătă autonomie și pondere prin modul în care se poziționează ca o subversiune a previzibilității realului și o modalitate de a simboliza creația. Putând fi interpretat ca un orizont al *mimesis*-ului tinzând spre un ideal imposibil, dublul traversează timpurile și spațiile literare și devine, o dată cu apariția conceptului de *doppelgänger*, o figura care a exhibă limitele și promisiunile modernității.

În subcapitolul **2.2.2. Apariția noțiunii de *doppelgänger*. Literatura fantastică germană** am relevat cum, în scurta perioadă dintre Revoluția franceză și până la mijlocul anilor 1820, autori ca Jean-Paul, Chamisso, Hoffmann și alții au produs texte de referință în care dublul devine figura centrală, fiind simultan un marcaj al imposibilității de a coincide cu sine însuși, dar și un instrument de deriziune. Fiind un element important în articularea nuvelei și romanului fantastic, dublul este și o modalitate de a caricaturiza eroul romantic prin excelență. După cum menționează Pierre Jourde și Paolo Tortonese [21, p. 30], eroul romantic este prins într-un conflict de nesoluționat care opune monstruoza excesului unui subiect și sentimentul imens al vidului său interior. În această perioadă utilizarea dublului ia amploare în literatură și el este reprezentat ca o apariție în negativ a subiectului, o trecere de la absolut la accidental. Devenit considerabil în literatura fantastică, impactul dublului crește și acesta este expus unor noi schimbări în momentul în care este revalorizat în texte de factură psihologică, în detectivă sau în romane de inițiere.

Pentru a stabili modul în care a evoluat personajul dedublat în timp și a distinge diferitele tipuri de relații dintre personajul principal - „eu” - și „dublul” acestuia, în acest capitol am conturat diversele instanțe ale dedublării și le-am analizat în plan comparativ-istoric. Am stabilit că relațiile dintre aceste două instanțe sunt de cele mai dese ori beligerante și sunt extrapolate în realitatea diegetică prin confruntările exteriorizate și viziuni angoasante în literatura fantastică. Am văzut cum legăturile dintre personaje devin mai interiorizate în literatura secolului XIX și sunt dotate de o latură psihologică evidentă.

Scrutând și determinând direcțiile acestei evoluții, în acest capitol am putut formula necesitatea cercetării dublului în romane concrete din secolele XIX și XX în următoarele capitole ale tezei. Acesta ne-a permis să elaborăm un cadrul teoretic, conceptual și practic care ne-a facilitat identificarea dublului în romanele contemporane și formularea dovezilor teoretice a transformării constante a statutului dublului literar și completării paradigmei teoretice de analiză.

Subcapitolul **2.3. Limitele definirii temei dublului – multiplele interpretări** propune o delimitare conceptuală care vizează definirea limitelor teoretice și practice de analiză și exegeză ale

temei dublului. Complexitatea și natura difuză a dublului care incarnează imposibilitatea existenței sale și o materializează prin prezență în text a fost catalogată de Pierre Jourde și Paolo Tortone ca fiind „o existență problematică” [21, p. 15], element confirmat de Troubetzkoy, pentru care „dublul nu există pentru că el nu poate exista [...] dacă el este *imaginabil*, el rămâne a fi de *neconceput*.” [27, p. 38] (t.n.a.). Pentru că dublul este o entitate complexă și în constantă transgresiune a limitelor inteligibilului, imaginabilului și factualului, acesta prezintă o dublă problemă: cea a multiplelor interpretări tocmai prin proteiformitatea sa și posibilitatea de a găzdui multiple dimensiuni de exegeză, dar și cea a imposibilității articulației și expresiei acestuia. Aceste două poziții, contradictorii la o primă abordare, constituie de fapt esența dualității și fortifică necesitatea analizei noastre în încercarea de a contura un fenomen literar transpus în toate literaturile lumii.

Pentru că dedublarea nu e niciodată abstractă, similitudinea corporală sau morală, reflecția, umbra sau, în varianta sa mai limitată, simetria, constituie toate niște elemente demne de a face parte din definirea temei dublului. Dar tensiunea și chestionarea identității personale și raportarea ei la cadrul social rămân a fi, după părerea noastră, una din axele centrale care constituie interesul cercetării dualității literare. Depășind dihotomia real/ireal, dedublarea sondează noi arii ale reprezentării și cunoașterii. Considerăm că forme multiplele pe care le poate lua dublul (corpul fragmentat, sufletul geamăn, sufletul scindat etc.) și modalitățile quasi de nenumerat în care poate fi interpretată prezența acestuia în texte reprezintă în sine o dovadă a imanenței dublului. Acesta există în toată diversitatea și vastitatea formelor pentru că omul este o natură duală și, născut din dualitate, acesta perpetuează dualitate în toate domeniile activității sale, în special în ficțiune.

Capitolul 3. Dublul literar modern – conturarea personajului are ca scop analiza, prin prisma teoriilor prezentate în capitolul anterior, a trei texte ce conțin personaje duble și care sunt semnate de autori consacrați reprezentând trei aspecte distincte ale dualității moderne. Structurat în trei subcapitole, această secțiune a cercetării ilustrează modul în care, la finele secolului XIX, dublul este mai puternic și mai animat, permițând nu doar multiple utilizări și interpretări, dar și fiind considerat un element structurant al dialecticii moderne.

În subcapitolul **3.1. Edgar Allan Poe: vocea dublului – conștiința moralizatoare eliberată** am arătat cum, în spațiul diegetic, vocea dublului din textul *William Wilson* (1839) este reprezentată ca o degajare a structurilor etice ale personajului. În această nuvelă, relațiile tensionate între narator și dublul acestuia sunt o întruchipare a zbucriunii intelectuale și spirituale al personajului și constituie o transpunere sub aspect moral a forțelor conductoare ale ființei umane raportate la

convențiile sociale și etichetă. Examinând acest text, am putut constata că el este unul dintre primele și cele mai susținute texte de factură modernă în care dublul este un adevărat alter-ego al personajului principal William Wilson. Opoziția generală a dublului față de „eu” reprezintă nu doar lupta exterioară, fizică dintre forțele celor doi inși, dar și una interioară: dintre conștientizare și catalogare a faptelor drept bune sau rele. Interesul acestui text este eșalonarea acțiunilor infame pe care naratorul le admite și care sunt contrastate cu regularitate de povește și îndrumări contrarii, bune, din partea dublului său. Dublul joacă aici rolul unui sfetnic binevoitor care este ca o umbră ce încearcă să-l salveze pe originalul William Wilson de la propriul său infern.

Evoluția conexiunilor dintre „dublu” și „eu” în acest text diferă de alți dubli literari prin întâlnirea timpurie, în perioada studiilor, a acestor două entități, element care ar putea explica dependența primului William față de tizul său. În acest mod William-dublul ar putea fi văzut, din perspectiva infiltrării timpurii în viața tânărului William-eul, ca un avatar mai evoluat, o sosie mai perfecționată a personajului. Acesta posedă multe din calitățile pe care ar vrea și personajul-narator să le posedă, în special unele care țin de morală sau de corectitudine: „Simțul moral cel puțin, dacă nu și toate celelalte daruri ale sale, precum și cunoașterea vieții, erau cu mult mai ascuțite decât al meu” [23, p. 7] și, prin urmare, poate fi considerat fie ca o reprezentare a simțului moral al personajului, al conștiinței sale dezaxate, fie ca imaginea pe care o are despre etică o entitate exterioară textului, cum ar fi autorul sau chiar întreaga societate contemporană.

Am văzut cum pe final de text, William Wilson încetează să-l considere pe dublul său în calitate de prieten și ajunge, la finalul narațiunii, să-l vadă în chipul unui „călău” [23, p. 13] care „potrivise în așa fel lucrurile, când urmărea în fel și chip să pună piedică voinței mele” [23, p. 13]. Această schimbare îl face pe personaj, după modelul lui Cain care l-a omorât pe Abel, să vrea să scape de „umbra” sa și să-l asasineze. Dar pentru că disocierea acestor două entități este, în marea parte a textelor, imposibilă, cei doi mor împreună, fiindu-le ursită aceeași soartă: „Ai trăit doar prin mine, iar acum vezi în moartea mea, vezi în această întruchipare, care e a ta proprie, cât de deplin te-ai omorât pe tine însuși!” [23, p. 15]. Finalul acesta este unul comun mării majorității a personajelor care trec prin dedublare. În lupta lor nu învinge nimeni pentru că moartea care-l lovește pe unul îl afectează inevitabil și pe celălalt.

Astfel, am ajuns la concluzia că fenomenul *doppelgänger* din nuvela lui E. A. Poe este reprezentarea unei stări psihologice care a fost transpusă în succesiunea evenimentelor ce au constituit întreaga viață a personajului principal. Abordarea psihologiei dublului realizată de E. A.

Poe în *William Wilson* susține principiile teoriei lui Sigmund Freud, însă rivalitatea cu dublul său, găsită la E. A. Poe, este anterioară cu o jumătate de secol teoriei lui Sigmund Freud despre subconștient și refulare. Ca și Sigmund Freud, E. A. Poe asociază fenomenul alter-ego-ului cu o stare psihologică universală care nu este afectat de specificitățile timpului și a spațiului. Am putut conchide că lucrarea lui E. A. Poe prezintă eliberarea conștiinței moralizatoare a omului vicios și încercarea acesteia de a-l converti la un mod de viață virtuos. Această eliberare este însă un eșec în cazul lui William Wilson care refuză să renunțe la alegerile pe care le-a făcut și încearcă să distrugă această voce a integrității morale.

În subcapitolul **3.2. Dublul la Dostoievski și impactul său asupra literaturii moderne** am relevat elementele-cheie ale dedublării în unul din textele canonice ale marelui prozator rus. Romanul *Dublul* (1846) este construit dintr-o serie de evenimente structurate în treisprezece capitole ce au loc într-o perioadă de patru zile, timp care reprezintă chintesența prăbușirii mintale și emoționale a personajului principal, Iakov Petrovici Goliadkin, sub povara copleșitoare a dedublării.

Aliterația formată de sintagma „Господин Голядкин” este una cu tentă ironică și multe din elementele romanului conțin o tentă de deriziune. Dostoievski prezintă personajul său într-o manieră care virează spre ridicol și permite limbajului acestuia să trădeze dualitate ce emerge din frustrările și dorințele acestuia de a fi acceptat de autorități și de a accede la putere. Autorul mai atribuie personajului său bivocitatea și influența vădită a discursului altuia (celuilalt) asupra discursul lui Goliadkin, fapt care a fost descris cu lux de amănunte de Mihail Bahtin în lucrarea sa *Problemele poeziei lui Dostoievski* [1]. După cum menționează Bahtin, această trăsătură este specifică mai multor personaje dostoievskiene însă, spre deosebire de alte personaje, în *Dublul* „dialogul îngăduie eroului să substituie propriul său glas glasului altui om.” [1, p. 298]. Dublarea discursivă vine să accentueze dublarea entității personajului sau, mai cu seamă, să consolideze natura instabilă a personajului pe care cititorul îl urmărește pe tot parcursul narațiunii. Bivocitatea este acompaniată și de autoconsolare. Goliadkin își vorbește și încearcă să se îmbărbăteze, să joace, după cum o menționează Bahtin, rolul unei alte persoane *vis-à-vis* de sine însuși. Distanțându-se de propria lui persoană, încercând să fie ca toți ceilalți, dar continuând să păstreze distanța, Goliadkin creează o breșă în care se formează și se instalează Goliadkin cel tânăr care dispune de toate aptitudinile ce-i lipsesc lui Goliadkin cel original. În aceasta dihotomie, realul pare să stea de partea

dublului, pe când veritabilului Goliadkin îi aparține umbra și demența, după formularea lui Clément Rosset [25, p. 91].

În cazul domnului Goliadkin, dualitatea este situată și în discursul său, fapt care va fi întâlnit și în alte lucrări. Dedublarea și alienarea se agravează pe tot parcursul narațiunii, menținând mici momente de luciditate pasageră „m-oi fi luat cumva eu însumi drept un altul...” [3, p. 109] și virând spre o totală pierdere de control pe finalul textului. Forma romanului, după cum remarcă Wladimir Troubetzkoy [27, p. 145], este una de simetrie. Prima și cea de a patra zi ocupă *cinci* și *patru* capitole contra a doar două pentru fiecare din celelalte două zile. Acesta mai remarcă faptul că organizarea evenimentelor este făcută după un model de oglindă: secvența petrecere-birou din primele două zile sunt urmate de secvența birou-petrecere din următoarele două, acest fapt vorbindu-ne despre modul organizat, în care a construit autorul textului și cea în care naratorul a decis să ne prezinte cazul lui Goliadkin. Elementele formale și structurale ale romanului vin să accentueze dualitatea personajului cât și mecanismul de articulare a duplicității din perspectivă dostoievskiană.

Acest subcapitol ne-a permis să vedem cum personajul principal din romanul lui Dostoievski nu are o factură clar definită, el este deopotrivă personaj pozitiv, în inocența și naivitatea sa nebună, dar și negativ prin slăbiciune și incoerență comportamentală. În cazul acestui autor, tema dublului se pretează unei lecturi sociale și morale, transmițând prin dublul lui Goliadkin o serie de mesaje ale unei „conștiințe morale” [18, p. 19], dar și creând o trăire estetică specială, diferită, nouă a stării maladive.

Subcapitolul **3.3. Dublul lui Nabokov – dispariția disperării dublului dostoievskian** s-a axat pe analiza temei dublului din romanul *Disperare*, semnat de Vladimir Nabokov în care am remarcat dispariția disperării dublului de tip dostoievskian. Text cu o viață dublă, acesta este al șaptelea roman al autorului și a fost scris în limba rusă în 1934 după care a fost tradus în engleză de Nabokov în 1936 și, pentru că toate copiile primei traduceri au fost pierdute, a urmat o altă traducere în 1965. Romanul reușește să combine tradiția narativă modernă cu cea postmodernă în formatul unui detectiv metafizic. În această lucrare personajul Hermann nu mai este bântuit de dualitate sau torturat de similitudinea ce îl leagă de dublul său tocmai pentru că relația dintre cei doi este una de forță și pornește de la o impostură. În cazul lui Nabokov, dublul este un motiv de a pune în scenă o parodie dostoievskiană la mai multe nivele ale narațiunii cu elementele intertextuale, cum sunt planificarea crimei perfecte pe care Raskolnikov o pregătea în *Crimă și Pedepsă*, dar și

referiri directe la estetica lui Dostoievski: „E o nuanță un pic prea literară în discuția aceea a noastră, aducând cu conversațiile-tortură din acele taverne de butaforie unde Dostoievski se simte acasă [...]” [9, p. 119].

Incipitul romanului *Disperare* este unul metaliterar, o adresare directă cititorului care îl prezintă pe protagonistul Hermann Karlovich ca un personaj convins de abilitățile sale scripturale, ca un adevărat alter-ego al lui Nabokov și, simultan, construiește deja incertitudinea și inconsecvența naratorului care decide să-și modifice discursul predefinit și care recunoaște că nu știe cum să înceapă povestirea: „Ar putea părea că nu știu cum să încep.” [9, p. 1]. Direct, prezent în narațiunea și acțiunea pe care o transpune, Hermann este un personaj care creează totuși din start impresia unui narator ce trișează cu cititorul. Chiar dacă relatează nesiguranțele sale auctoriale, Hermann devoalează cititorului ceea ce Tatiana St-Louis numește „puterea speculației fabulatorii” [26, p. 95] și acest fapt se datorează dublei fraude: cea pe care o gândește și o realizează Hermann omorându-l pe Felix, dublul său, și faptul că aceasta este o mistificare imposibilă, una de care naratorul va fi conștient abia la finalul narațiunii. Descoperirea escrocheriei făcute de protagonist se datorează propriei sale omisiuni și privește identitatea adevărată a lui Felix. Recitind cele scrise, Hermann realizează că a comis o eroare lăsând bățul care era proprietatea lui Felix în propria sa mașină și acest fapt a devoalat identitatea dublului său făcând imposibilă fraudă. Pentru că Felix a fost o creație realizată în mod conștient de Hermann, spre deosebire de William Wilson sau de Goliadkin care și-au creat dublii la nivel subconștient, protagonistul descoperă imposibilitatea intrinsecă a dualității și eroarea acesteia, după cum menționează Tatiana St-Louis. Această conștientizare a imposibilității falsificării identității coincide cu ieșirea din construcția dublului ce avea, până la Nabokov, structura unui clișeu. Părăsind canonul literar clasic, dublul lui Nabokov este o fraudă socială (protagonistul este căutat de poliție pentru crima pe care a săvârșit-o), dar și una literară care vrea să deconstruiască un subiect utilizat în exces și o temă care este figura și exegetul acestor heterogenități, după părerea lui Jean Bessière [16, p. 159].

La Nabokov dublul părăsește statutul său de personaj și devine deopotrivă o problemă a scriitorului, dar și a cititorului textului. Acesta extrapolează problema autorului și dispariției acestuia în textul pe care-l construiește, dar și cea a cititorului care este în postură de prezicător. Hermann întruchipează toate cele trei posturi și este „un personaj cu sufletul deranjat, un narator homodiegetic și cititorul propriei sale povestiri” [17, p. XXXIX].

Ca o instanță dublă a lui Nabokov, Hermann este prezent la toate nivelurile scriiturii și abolește limitele dintre acestea apelând la atenția cititorului (printre cititori se numără și el însuși, relevând de un nou tip de dublu – cel al scriitorului în calitatea sa de cititor) și întrerup textul pentru a reaminti cititorului de prezența sa constantă în diegeză. Actant, narator și cititor, Hermann instaurează o joacă cu cititorul, dar și cu dublul său detașându-se de acțiunea pe care o narează și conferind dualității cât mai puțină plauzibilitate.

Realizând acest *tour de force* literar, am demonstrat cum Nabokov a extras dublul din formula în care era fixat deschizându-i noi orizonturi de modelare. Hermann depășește condiția sa de original al unui dublu care-l bântuie; el confirmă statutul său de inventator, distrugător și povestitor al dublului. După modelul creatorului golemului, Hermann a elaborat o entitate și, chiar dacă nu a reușit crima perfectă, a putut să dirijeze cu o iluzie. Nabokov scoate dublul din dialectica sa clasică de călău/victimă și îi conferă lui Hermann rolul principal în această narațiune.

Am văzut deci cum Nabokov recuperează dublul propus de Poe și Dostoievski, dar parodiază romanul transformându-l într-un detectiv și utilizând clișeele ce aparțin tematicii dublului. Dezinvolt și metaliterar, făcând referiri directe la alți autori cât și la autorul textului din care face parte, dublul devine un pretext și întruchipează nu doar fricile umane clasice, ci și dubiile literare și auctoriale.

Capitolul 4. Dublul în romanul contemporan. Studii pe text este constituit dintr-o serie de studii de caz și analize pe texte contemporane selectate după mai multe criterii. Acestea au fost alese conform mai multor parametri (temporal, geografic, de relevanță și importanță etc.) și constituie un ansamblu de romane reprezentative comportând personaje duble ale ultimelor două decenii. În fiecare din subcapitolele ce îl constituie ne-am axat pe o zonă geografică definită din care am relevat unu sau mai multe texte ce se caracterizează prin prezența dualității ca temă principală.

În subcapitolul **4.1. Dublul în arealul american. Chuck Palahniuk - *Fight club* (1996)** am propus spre analiza un roman care prezintă modelul personajului dedublat și alienat sub forma cuplului de personaje tumultuoase Joe - Tyler Durden care reprezintă structura modernă a arhetipului dublei personalități în conflict constant, a personajului frustrat și pierdut, în căutarea adevăratelor valori într-o modernitate dezumanizantă.

Pentru că motivele dedublării naratorului sunt multiple și pentru că autorul a dorit să suprapună diversele cauze ce formează intriga textului în scopul de a crea un labirint destinat

cititorului, putem afirma că romanul are o formă sinuoasă iar personaje sunt implicate în relații intercalate și în constante redistribuții ale rolurilor (după configurarea pe care o vede Algirdas Julien Greimas în schema actanțială [19, p. 45]), la limita unde apare nesiguranța existenței acestora. Naratorul, obosit și plictisit, este într-o chestionare existențială și refuză să mai aștepte ca societatea să-i dea tonul schimbării sau direcția. Putem vorbi de o dedublare maladivă, la limita nebuniei, lipsită de control și plină de distrugere, una care este cauzată de o stagnare intelectuală și emoțională. Dar această dedublare este, mai mult decât cele pe care le-am analizat în textele precedente, una indusă de societatea contemporană. Aceasta, prin sistemul și valorile ei, a creat un monstru produs de psihicul naratorului care, ajuns la limita acceptării, s-a dedublat și a creat o organizație în marginea societății. Acțiunea dedublării este însă un produs lipsit de conștientizare și de control din partea naratorului. Ieșirea din această narațiune este una dublă sau chiar multiplă și vagă, cititorul putând interpreta textul prin mai multe prisme permise de discursul naratorului care voalează interpretarea faptelor ca reale sau imaginate.

Acest roman se pretează multor tipuri de analiză, psihologia personajelor fiind una amplă și extrem de actuală. Tiparul personajului alienat care își caută rostul ar putea fi aplicat mulțimilor de persoane care sunt în perpetuă căutare și negare a realității care îi devorează. Făcând parte deplină din cultura contemporană alternativă, romanul reprezintă o turnură în codul și limbajul estetic și marchează detașarea de consum, imagine, simulare și tindere constantă spre acumulare și formă, cu riscul de a vira în neant. Chuck Palahniuk a actualizat în mod cert tematica dublului și l-a reanimat atribuindu-i un nou loc în temele literaturii contemporane.

Subcapitolul **4.2. Dublul în arealul japonez. Dublii din opera lui Haruki Murakami** s-a axat pe analiza mai multor romane semnate de autorul nipon care, spre deosebire de Chuck Palahniuk, a creat personaje duble mai puțin conturate, mai fragmentate, dar la fel de veritabile și prezente în narațiune. Unul din romanele analizate este *Cronica păsării-arc (1994-1995)* și prezintă transcrierea vieții duse de Toru Okada, un bărbat de 30 de ani viața căruia este copleșită treptat de evenimente supranaturale. Fantasticul interacționează în mod gradat cu realul și aceste două lumi distincte la începutul textului se contopesc succesiv și iau forma unei noi lumi în visele pe care le au mai mulți dintre protagoniști. Unul din protagoniștii care explorează limitele dintre real și oniric este Cinnamon Akasaka care, trecut dintr-o realitate în care vede cum doi bărbați sapă sub geamul său o groapă într-un vis în care, după ce a fost să vadă ce era în groapă, revine în pat ca să găsească acolo *doppelgänger*-ul său. Această întâlnire cu dublul său, care doarme acolo unde dormise el ceva

mai devreme, îl lasă pe Cinnamon Akasaka fără voce la propriu și aceasta îl induce pe personaj într-o stare patologică de mutism. După părerea lui Sigmund Freud „Visul este, într-un anumit fel, descărcarea psihică a unei dorințe în stare de refulare deoarece el prezintă această dorință ca realizată.” [6, p. 53]. Prin această prismă, am putea considera întâlnirea lui Cinnamon Akasaka cu dublul său adormit ca o realizare a dorinței subconștiente de natură oedipiană. În opera sa Murakami a știut să bruieze delimitările dintre real și imaginar utilizând dublul ca un mediator între lumi și ca un simulacru care permite comunicarea între acestea.

În **4.3. Dublul în arealul portughez. Jose Saramago - *Omul duplicat* (2002)** am determinat modul în care Saramago a construit protagonistul romanului său, pe Tertuliano Maximo Afonso, care nu este un personaj-model ușor de înțeles și conturat. Naratorul este prezentat din start ca un ins nu tocmai obișnuit, o ființă în afara timpului, cam fadă și lipsită de experiențe extraordinare până la momentul începerii narațiunii. Însă, privind un film, Tertuliano descoperă dublul său în figura unui actor ce joacă rolul recepționistului și această revelație tulbură profund conștiința personajului. Dublul său este prezentat de narator nu ca o halucinație, ci ca un om real pe care Tertuliano Maximo Afonso îl percepe, după modelul dublului real din romanul lui Nabokov. Când Tertuliano inițiază procesul de confruntare cu dublul său, acesta află că el dispune de un pseudonimul și de o identitate misterioasă, creând impresia existenței unui dublu al dublului, sub forma unei *mise en abyme*.

Dacă în alte opere ce conțin tema dublului elementul problematic este integritatea mintală a eului și modul în care acesta acționează în raport cu dublul său, la Saramago accentul este pus pe necesitatea de a afla cine a fost primul care s-a născut pentru ca acesta să fie considerat autentic. Prin opoziție, cel de al doilea este considerat un balast, o eroare ce nu are valoare, element ce relevă de construcția clasică a dualității. Protagonștii se explorează mutual până la cele mai mici detalii și, atunci când sunt convinși de similitudinea lor perfectă, decid să verifice data și ora nașterii lor pentru a putea delimita adevăratul „eu” de cel fals: „E important pentru ca vom afla care dintre noi doi, dumneata sau eu, e duplicatul celuilalt” [11, p. 218]. Dublul este învingătorul acestei competiții de autenticitate și, prin urmare, cel care își rezervă dreptul să se răzbune pe Tertuliano, demonstrând că acesta din urmă a fost născut mai târziu. În acest roman alteritatea, fără a reprezenta scindarea eului protagonistului, repetă modul de funcționare a multor altor romane, fiind structurat sub forma unei lupte pentru validare și unicitate pe care o duc majoritatea personajelor.

În cel din urmă subcapitol **4.4. Dublul în arealul canadian** am văzut cum se articulează mai multe romane semnate de autori canadieni. În **Nadine Mackenzie - *Le sosie de Nijinsky*** dualitatea este la limita dintre ficțiune și istorie reală, căci protagonistul textului Cyriac devine obsedat de dansatorul de frunte al baletului rus Vaslav Nijinsky, personaj istoric care a trăit în anii 1889-1950. Elementele verosimile și contrastarea lor cu delirul personajului principal fac din acest roman un mod de a exprima pasiunea artistică și relația acesteia cu nebunia. Dansul este reprezentat în text ca sursa demenței, dar și salvarea personajului prin intermediul mișcării, artei, a creației. Nijinsky constituie imaginea dezaxată prin care Cyriac are acces la sursa inspirației și nebuniei sale.

În romanul lui **Nicolas Gilbert - *La fille de l'imprimeur est triste* (2011)** identificarea personajului principal cu dublul său este necesară pentru reunirea prezentului diegetic cu o alta epocă, un alt stil de viață sau o altă paradigmă ideologică. Acestea constituie o reevaluare a existenței și a realității personajului prin prisma alterității. Romanul evocă circularitatea și similitudinea destinelor diferitor oameni și posibilitățile similare pe care le pot avea doi eroi în epoci diferite. El poate fi interpretată și ca o imagine a vieții imigranților francezi în Statele Unite și Canada în secolul al XIX-lea și reprezintă variabilitatea mișcătoare și susceptibilă schimbărilor de care pomenește Janet M. Paterson [22, p. 27].

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Concluziile generale cuprind chintesența analizelor prezentate în cele patru capitole și tind să demonstreze evoluția constantă a temei dublului, dimensiunea universală și complexitatea acesteia, cât și importanța, actualitatea și interesul generat de această temă de cercetare. Aspectul social, dar și cel metaliterar sunt elemente importante care participă la forjarea plurivalenței acestei teme literare. Trecut dincolo de bine și rău, dublul din literatura contemporană nu mai reprezintă una din forțele ce conduc personajul literar, ci este un element constituent al identității acestuia, o figură-cheie în analiza contemporaneității și a textului scris. În această lucrare ne-am propus să urmărim o serie de obiective pe care considerăm că, în mare parte, le-am realizat.

1. Am definit conceptul de dublu în plan comparativ-istoric și am delimitat ipostazele importante în care acesta s-a transformat și a evoluat de la manifestările sale în mitologiile lumii (Oedip, Narcis, Dionis, Oreste, Demetra etc.) și, simultan, din filosofia antică a dualității (așa cum o vedeau Platon și Aristotel) într-un element care revine în mod recurent în literaturile tuturor

continentelor. După cum arată studiul de față, referințele la dublu se multiplică pe parcursul secolelor și, de la Narcisul medieval care-și contemplează propria imagine în apa unei fântâni, traversează secolele și se materializează în adevăratele sosii descrise în literatura fantastică germană, începând cu Jean Paul (Richter), primul autor care utilizează termenul de *doppelgänger* pentru a numi această viziune înfricoșătoare care este un alt „eu”.

2. Considerând impactul dublului asupra integrității conceptului de personaj literar, am demonstrat că dublul dezmembrează „eul” personajului literar de formă monolitică. Confruntat cu o realitate copleșitoare, „eul” literar s-a transformat treptat în binom, iar acest nou model literar a bulversat narațiunea literară transformând-o într-un joc de oglinzi. Chiar dacă este o ficțiune aparținând unui plan conceptual, unei (i)realități imaginare, dublul nu mai beneficiază de unicitate și singularitate, iar acest simulacru permite explorarea confruntărilor interioare ale ființei la multiple nivelele (cognitiv, afectiv, social, performativ etc.).

3. Investigarea teoretică a relațiilor dintre „eu” și „dublu” ne arată că Freud este cel care stabilește tripartiția psihicului uman și îl divizează în Sine, Eu și Supra-eu. El teoretizează această diviziune și conchide că Sinele este nivelul ce conține inconștientul cu toate instinctele, refulările și frustrările sale. Prin urmare, acesta poate fi instigatorul dedublării, creatorul duplicității percepției și matricea în care „eu” își construiește o sosie. Incapacitatea de a reconcilia realitatea cu elementele respinse în subconștient fac așa încât relațiile dintre „eu” și „dublu” să fie, de cele mai dese ori, conflictuale.

4. Travaaliul de catalogare și analiză a formei și a conținutului romanelor reprezentative post 1796 care conțin un personaj dublu ne-a permis să constatăm că dublii evoluează și, pornind de la elemente și apariții pe care Freud le numește *Unheimlich* (însăimântător de familiare), iau treptat forma „eu”-lui, mimează existența personajului până la denaturarea realității acestuia și dezintegrarea echilibrului unitar al personajului. Dublii urmăresc protagoniștii în încercări de a le sustrage bunuri, de a-i separa de oameni și, în special, de a-i detașa de percepțiile lor despre viață, realitate sau integritate. Ei chestionează concepte preexistente și produc altele noi prin aceasta argumentând necesitatea diversității și interogării constante a reperelor.

5. Prin introducerea tematicii dublului ca una recurentă în literatură, am revelat noi forme de percepere a structurii textului (putem vedea romanul ca o viziune de oroare ce bântuie eul, ca un dialog exteriorizat sau ca o căutare a identității în alteritate) și a construirii personajului. Dualitatea

a degajat noi căi de acces în interiorul psihologiei subiectului literar și a creat noi filtre pentru analiza acestuia.

6. Pentru că dublul necesită un „original” și nu poate fi considerat doar o copie ce derivă din existența acestuia, ne-am propus să demonstrăm că dublul nu este doar un element mimetic sau o sosie a autenticului, ci o entitate separată și nouă ce reorganizează și revalorizează „eul”. Astfel, fortificând deopotrivă sentimentul de nesiguranță și cel de curiozitate, dublul transcende hotarele cunoașterii și ale materialității. Acest fapt extinde percepția unicității identitare și bruiază limitele reprezentării, dublul inserând noi posibilități de acceptare a diferenței și noi instanțe de comparație.

7. În partea finală a lucrării ne-am concentrat pe o analiză mai amplă a dualității în literatura contemporană pentru a putea confrunța tipologia dublului de până în secolul al XX-lea cu dublul literaturii moderne. Am depistat că după o perioadă în care dublul a devenit o temă mai puțin recurentă, acesta a revenit în lucrările mai multor autori și credem că este un fapt ce se datorează elementelor contemporaneității (noile tehnologii, schimbarea de perspectivă ideologică și socială, solitudinea și detașarea postmodernă etc.) ce predispun spre dublare, multiplicare, dematerializare, deconstruire. Considerăm că copia pe care omul modern o are în lumea virtuală, dar și posibilitatea clonării, creării unei copii conforme a unei ființe și alte dezvoltări științifice de natură a chestiona existența, comunicarea și umanitatea, a debordat în lumea literară și a reactualizat nu doar conceptul de dublu sau sosie, ci și pe cel de lipsă a unicității, a identității ce nu poate fi imitată. Personajul a redevenit scindat și dublul acestuia a reapărut în texte pentru a-l face să-și chestioneze existența sau pentru a-i reaminti de trecut.

8. Pentru a putea constata similitudinile și diferențele dintre diversele posibilități de reprezentare a dublului în literatura contemporană, am realizat o analiză comparativă a dublilor din romanele ultimelor decenii ce au proveniență cultural-istorică diferită (Europa, America, Asia). Prin aceasta am putut ilustra nu numai amploarea fenomenului dat ca unul universal, dar și inovațiile pe care le-a adus literatura contemporană statutului estetic al dublului și anume elementul ce reliefează și uzurpează concepte ca frumusețea sau unicitatea, actualizând instabilitatea și diversitatea care devine o forță creatoare.

Recomandări.

1. Pentru că dualitatea permite diverse analize cu utilizarea multiplelor grile conceptuale și teoretice, credem că o schimbare de perspectivă, cum ar fi o grilă de analiză a teoriilor estetice (Theodor W. Adorno), o cercetare ce ar valoriza o abordare deconstructivistă (Jacques Derrida) sau una ce ar viza o viziune nihilistă (Eugene Thacker), ar permite o revalorizare și o diversificare a dualității personajului literar.

2. Este posibilă realizarea unui studiu interdisciplinar al dualității, dublul fiind prezent nu doar în literatură ci și în cinematografie (Darren Aronofsky), pictură (René Magritte) sau, după cum am menționat anterior, filosofie. Constituind un mare potențial științific și teoretic, o astfel de cercetare ar lărgi sfera de cunoaștere a dualității și ar pune în lumină conexiuni noi și relații inedite între diversele reprezentări ale dedublării.

3. Credem că vastitatea și diversitatea tipurilor de dualitate literară permit crearea unui curs universitar ce ar urmări evoluția dublilor literari în diferite perioade istorice și arii geografice.

4. Este dezirabilă și realizarea unei cercetări ample ce ar investiga dualitatea în arealul românesc. Credem că grila teoretică propusă în această lucrare ar permite relevarea mai multor elemente specifice literaturii române care ar viza unicitatea percepției, transpunerii și accederii la dualitate în aceste texte.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Bahtin M. Problemele poeziei lui Dostoievski, trad. S. Recevschi, București: Univers, 1970, 494 p.
2. Cătană M. Motivul dublului în proza fantastică. Baia Mare: Maria Montessori, 2006, 154 p.
3. Dostoievski F. Dublul. Poem petersburghez. București: Art, 2011, 219 p.
4. Eliade M. Șamanismul și tehnicile arhaice ale extazului. București: Humanitas, 1997. 469 p.
5. Evseev I. Dicționarul de simboluri și arhetipuri culturale. Timișoara: Amarcord, 2001, 232 p.
6. Freud S. Interpretarea viselor. București: Măiastra, 1991, 60 p.
7. Freud S. Opere esențiale, Eseuri de psihanaliză aplicată, Vol. 10. București: Trei, 2009, 344 p.
8. Meyrink G. Golem. București: Cartea Românească, 1989, 285 p.

9. Nabokov V. Disperare. București: Polirom, 2009, 278 p.
10. Palahniuk C. Fight club. București: Polirom, 2012, 254 p.
11. Saramago J. Omul duplicat. București: Polirom, 2009, 317 p.
12. Cixous H., Cohen K. "The Character of 'Character.'" *New Literary History*, vol. 5, no. 2, 1974, pp. 383–402.
13. Keppler C. F. Literature of the second self. Tucson: University of Arizona Press, 1972. 241 p.
14. Vardoulakis D. The Doppelgänger: Literature's Philosophy. New York: Fordham University Press, 2010, 329 p.
15. Webber A.J. The Doppelgänger: Double Visions in German Literature. Oxford: Oxford University Press, 1996, 379 p.
16. Bessière J. Le double: Chamisso, Dostoïevski, Maupassant, Nabokov. Paris: Honoré Champion Éditeur, 1995, 199 p.
17. Couturier M. Nabokov - Œuvres Romanesques Complètes, tomul 1. Paris: Gallimard « Pléiade », 1999, 1808 p .
18. Freud S. L'inquiétante étrangeté. În *Essais de psychanalyse appliquée*. Paris: Gallimard, 1971, p. 163-210.
19. Greimas, A. J. « Éléments pour une théorie de l'interprétation du récit mythique », *Communications*, vol. 8, no 8, 1996, p. 28-59.
20. Jean Paul (Richter). Titan: 2. Lausanne: L'Age d'Homme, 1990. 978 p.
21. Jourde P. Tortonese P. Visages du double : Un thème littéraire, Paris, Nathan Université, 1996, 251 p.
22. Paterson J. M. Figures de l'Autre dans le roman québécois. Québec: Nota bene, 2004, 238 p.
23. Poe E.A. William Wilson. În *Nouvelles histoires extraordinaires*. Paris: Garnier, 1956, p. 41-67.
24. Rank O. Don Juan et Le Double. Paris: Petite Bibliothèque Payot, 1973, 189 p.
25. Rosset C. Le réel et son double. Essai sur l'illusion. Paris: Gallimard, 1976, 129 p.
26. St-Louis T. Le double et le texte - Homonymes, pseudonymes et auteurs chez Dostoïevski, King, Auster, Poe et Nabokov, Université de Montréal, 2012, 100 p.
27. Troubetzkoy W. L'ombre et la différence : le double en Europe. Paris: Presses universitaires de France, 1996, 246 p.

ADNOTARE

Cristina Robu: Personajul dedublat în romanul contemporan, teză de doctor în filologie, Chișinău, 2018.

Structura tezei: introducere, patru capitole cu concluzii, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 174 surse, 129 pagini de text de bază, declarația privind asumarea răspunderii, CV-ul autorului.

Rezultatele tezei au fost reflectate în 10 publicații științifice.

Cuvinte-cheie: alter ego, dedublare, *doppelgänger*, dualitate, dublu, roman contemporan, monolog interior, personalitate scindată.

Domeniu de studiu: Teorie literară.

Scopul lucrării este de a defini cadrul teoretic și a-l instrumenta în vederea analizei evoluției personajului dublu în literatură, cu precădere în romanul contemporan.

Obiectivele investigației:

- definirea conceptului de dublu în plan comparativ-istoric;
- elucidarea impactului dublului literar asupra „eului”;
- stabilirea tipurilor de relații dintre „eu” personajului literar și „dublul” acestuia;
- argumentarea necesității estetice a tematicii dublului;
- abordarea hermeneutică și examinarea dublilor din romanele reprezentative;
- prezentarea și analiza evoluției istorice a dublului
- confruntarea tipologiei dublului de până în secolul XX cu dublul literaturii moderne;
- studiul comparativ al dublilor din romane contemporane.

Noutatea științifică și originalitatea lucrării constă în configurarea unui traseu teoretic și istoric al conceptului de dublu în literatură, dar și în cultură și, utilizând datele acumulate, cercetarea își propune determinarea unui *status quo* al dublului în literatura contemporană. Pornind de la premisa că în dublu sunt concentrate numeroase arhetipuri necesare construirii unei identități personale și sociale, demonstrăm că dublul din romanul contemporan are un statut universal în transfigurarea artistică a unor noi profunzimi ale naturii umane. Utilizând o selecție de texte literare reprezentative pentru analiză, am construit o tipologie a *doppelgänger*-ului contemporan.

Problema științifică este cea de cartografiere a relației de alteritate dintre „eu” și „dublu” din perspectivă istorică cu o analiză pe textele literare contemporane. Tratănd această relație ca una de confruntare, uneori beligerantă, am încercat să determinăm sursele acestor tipuri de interacțiuni între personaje (în special în cazul dublului de factură psihopatologică) și să validăm ipoteza care stipulează că, preluând aspecte de la dublul prezent în literatura clasică (Dostoievski, Poe, Nerval etc.), care se manifesta la limita dintre construcție socială și frustrare psihologică, dublul contemporan devine mai independent, mai metaliterar și mai util ontologiei eului.

Importanța teoretică și practică a cercetării realizate rezidă în delimitarea influenței tematicii dublului asupra construirii personajelor din romanul contemporan, precum și valorificarea dedublării ca mecanism de înțelegere a identității și a modalității ei de funcționare în literatură. Explorarea dublului în lucrările selectate este întreprinsă din diverse perspective conceptuale pentru a propune o imagine exhaustivă a rolului acestui tip de personaj pentru fiecare operă în particular și pentru întreg spectrul literaturii și culturii contemporane.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele investigației au stat la baza mai multor articole publicate în reviste de profil și expuse în comunicările științifice prezentate în cadrul unor conferințe naționale și internaționale.

АННОТАЦИЯ

Кристина Робу: Двойственность персонажа в современном романе, диссертация на соискание степени доктора филологических наук, Кишинев, 2018 год.

Структура диссертации: введение, четыре главы с выводами, заключительные выводы и рекомендации, 174 источников библиографии, корпус основного текста 129 страниц, декларация об ответственности, CV автора.

Результаты диссертации отражены в 10 научных работах.

Ключевые слова: альтер эго, двойственность, двойник, дуализм, двойной, современный роман, внутренний монолог, раздвоение личности.

Область исследования: теория литературы.

Цель данной работы заключается в определении теоретической основы концепции двойственности в литературе и ее применение в системном анализе персонажа, в частности в современном романе.

Задачи исследования:

- сравнительно-историческое определение концепции двойственности;
- оценка влияния «двойника» над «я», и наоборот;
- установление типов отношений между «я» и «двойником»;
- обоснование эстетической потребности тематики двойственности;
- каталогизация и обработка феномена двойственности персонажа в некоторых представительных романах;
- сопоставление типологии феномена двойственности в литературе до двадцатого века с современной литературой;
- сравнительный анализ двойственности в современных романах разного культурно-исторического происхождения

Научная новизна и оригинальность работы заключается в изложении теоретического и исторического развития концепции двойственности в литературе, а также и за ее пределами; исходя из предположения, что в двойственности отражаются многочисленные архетипы необходимые для построения личной и социальной идентичности, мы попытались доказать что двойственность в современном романе имеет универсальный статус, определяя таким образом типологию современного «двойника».

Научная задача: систематизация отношений между «я» и «двойником» в литературных текстах; определение источников взаимодействия между персонажами (особенно для двойственности психопатологического характера); подтверждение гипотезы о том, что используя аспекты «двойников» присутствующих в классической литературе (Достоевский, По, Нерваль и т.д.), современный «двойник» становится более независимым, выходящий за границы литературы и наиболее приемлем онтологии «я».

Теоретическая и практическая значимость проведенного исследования состоит в определении влияния тематики двойственности на создание персонажей в современном романе, а также в освещении феномена двойственности как механизм для понимания идентичности и его отражение в литературе. Изучение тематики двойственности в ряд избранных текстах реализовалось с различных концептуальных точек зрения, с тем чтобы предложить всестороннюю картину этого вида персонажа в каждом романе в частности, а также в контексте современной литературы и культуры в целом.

Внедрение научных результатов. Результаты исследования послужили основой для многих статей, опубликованных в профильных журналах и для научных сообщений, представленных на национальных и международных конференциях.

ANNOTATION

Cristina Robu: The double in the contemporary novel, PhD thesis in Philology, Chişinău, 2018.

Structure of the thesis: introduction, 4 chapters each with conclusions, general conclusions and recommendations, bibliography of 174 sources, 129 pages of text, declaration of assuming responsibility, author's CV.

Thesis results were reflected in 10 scientific papers.

Keywords: alter ego, doubling, doppelgänger, duality, double, contemporary novel, stream of consciousness, split personality.

Field of study: Literary Theory.

The aim of the dissertation is to define the theoretical framework and to use it in order to analyze the evolution of the double in literature, especially in the contemporary novel.

Objectives of the research:

- defining the concept of the double through a comparative-historical analysis;
- estimating the impact of double on the "I" and vice versa;
- determine the types of relationships between "I" and double;
- identify of the aesthetic necessity of the double;
- categorize and evaluating of the doubles in representative novels;
- presenting and analyzing the historical evolution of the double and confronting the typology of the double from the previous centuries century with the modern double;
- the comparative study of doubles in several contemporary novels from different cultural-historical provenances in order to illustrate the extension of the phenomenon as a universal one and the novelty of its aesthetic status.

The scientific novelty and originality of the work consist in creating a theoretical and historical path for the double in literature, but also outside it and, by using this data, the research aims to determine the *status quo* of the double in contemporary literature. Starting from the premise that many archetypes, which are needed to build a personal and social identity, are anchored in the double, this is an attempt to prove that the double has a universal status in the artistic transfiguration of new depths of human nature. Using a selection of literary texts representative for analysis, we built a typology of the contemporary doppelgänger.

The scientific novelty is the mapping of the relation between "I" and double, present in contemporary literary texts. By treating this relationship as confrontational, even belligerent, we strived to determine the sources of these interactions between the characters (especially in psychopathological cases) and to validate the hypothesis which states that, drawing from the double present in classical literary texts (Dostoevsky, Poe, Nerval etc.), which is manifested at the limit between social construction and the psychology of frustration, the contemporary double becomes more independent, more metaliterary and more useful on the self's ontology.

The theoretical and practical value of a research lies in delimitating the influence of the double on the construction of characters in contemporary novels, along with the valorization of doubling as a mechanism of understanding the identity and its transposition into literature. The exploration of the double in the selected texts is undertaken from various conceptual perspectives to offer an exhaustive representation of the role of the character for each text in particular, and for the entire spectrum of literature and contemporary culture.

Approval of scientific results. The results of the investigation formed the basis of several published articles and communications presented at national and international conferences.

CRISTINA ROBU

PERSONAJUL DEDUBLAT ÎN ROMANUL CONTEMPORAN

SPECIALITATEA 622.03. – TEORIA LITERATURII

Autoreferatul tezei de doctor în filologie

Aprobat spre tipar: Formatul hârtiei 60x84 1/16
Hîrtie ofset. Tipar ofset. Tiraj 40 ex.
Coli de tipar. Comanda nr.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al. Mateevici, nr. 60, Chişinău, MD 2009